

SANDHAGEN 6

STOCKHOLM
ANTIKVARISK
FÖRUNDERSÖKNING

2018-10-30

UPPDRAG

Uppdragsnamn: 289232 Sandhagen 6
Titel på rapport: Antikvarisk förundersökning
Version: Slutversion
Datum: 2018-10-30

MEDVERKANDE

Beställare: Castellum AB
Kontaktperson: Karl Sundholm

Konsult: Tyréns AB
Uppdragsansvarig: Martin Lagergren
Handläggare: Maria Lundgren

Tyréns AB

Tel: 010 452 20 00
www.tyrens.se

Säte Stockholm
Org.Nr: 553194-7986

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	4
Bakgrund	4
Plan- och bygglagen (PBL)	6
Planeringsförutsättningar.....	7
Påbyggnad	7
HISTORIK	8
Slakthusområdet.....	8
BYGGNADSBESKRIVNING	9
Bygglov.....	9
Adresskalender	10
Interiör	11
Exteriör	18
KULTURVÄRDEN	23
ANTIKVARISKA RIKTLINJER	23
KÄLLOR	24

INLEDNING

BAKGRUND

Tyréns har fått i uppdrag av Castellum AB att göra en antikvarisk förundersökning avseende Sandhagen 6 i Slakthusområdet, Johanneshov.

KULTURHISTORISKT VÄRDE

Stockholms stadsmuseum inventerade hela slakthusområdet 2006 och byggnaderna klassificerades enligt gällande modell med blå, gröna och gula hus. Blått är den högsta klassen och omfattar bebyggelse av synnerligen högt kulturhistoriskt värde.

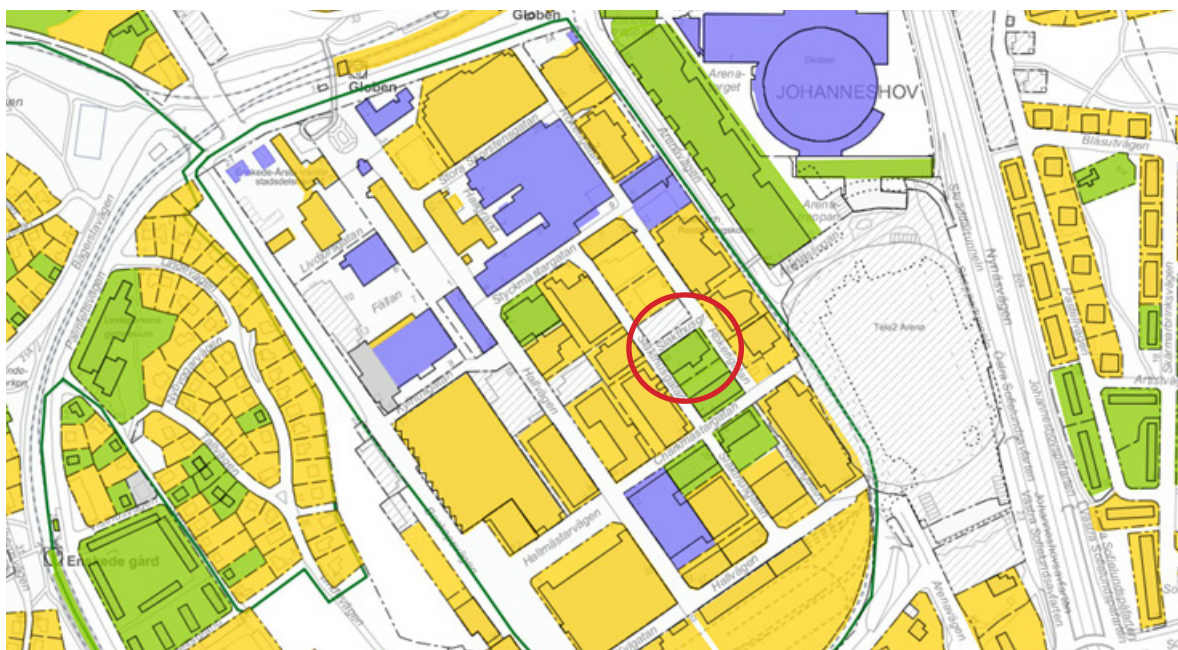
Grön klassning innebär också ett högt kulturhistoriskt värde och betyder att bebyggelsen är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt.

Gult är den tredje nivån som används vid klassificering. En gulklassning på Stadsmuseets kulturhistoriska klassificeringskarta innebär att fastigheten har bebyggelse av positiv betydelse för stadsbilden och/eller av visst kulturhistoriskt värde.

Sandhagen 6 har grön markering i Stadsmuseets klassificering.

I rapporten "Slakthusområdet i Stockholm - Kulturhistorisk inventering och analys", Nyréns arkitektkontor 2011 görs följande bedömning: *"Byggnaden har en bearbetad exteriör med fasader av rött fasadtegel och framspringande lisener som utgör ett dekorativt element mellan fönster placerade i fönsterband. Byggnaden ingår i en grupp av röda tegelbyggnader som uppfördes vid 1960-talets början och fick en ambitiös utformning med bearbetad arkitektur. Ovanstående ger byggnaden ett högt arkitekturhistoriskt och byggnadshistoriskt värde.*

Byggnadens exteriör är känslig. Fasadernas repetitiva och slutna uttryck bör bevaras. Byggnadens interiör är tålig. Trapphus vid fasad mot syd-väst och sydost bevarar hög grad av ursprunglig utformning."

Klassificeringskarta från Stockholms Stadsmuseum, Sandhagen 6 är markerad.

I det godkända programmet från Stockholms stad för hela Slakthusområdet har stadsbyggnadskontoret utarbetat en strategi för bevarande av byggnaderna inom området. Som underlag har Stockholms stadsmuseums klassificering av byggnadernas kulturvärden använts. Bedömningen stöder sig också på Slakthusområdet i Stockholm - Kulturhistorisk inventering och analys (Nyréns arkitektkontor 2011). Bedömningar ligger som grund för kommande detaljplaner.

Utdrag ur programmet:

”Genom den blå- och grönklassade bebyggelse som bevaras blir två viktiga epoker i områdets utveckling tydligt läsbara. Det gäller pionjärtidens bebyggelse och planstruktur från tidigt 1900-tal, och expansionsfasens bebyggelse från 1950- och 60-talen. Områdets kulturvärden går dock inte att reducera endast till byggnaderna med den högsta klassningen, utan helhetens värde bärs till stor del upp av enklare bebyggelse som är nödvändig för att berätta områdets historia.

Stadsbyggnadskontorets bedömning, i synnerhet av den gulklassade bebyggelsen, har vägt samman huruvida byggnader är unika och berättar något specifikt, arkitektoniska kvaliteter utanför stadsmuseets bedömning, byggnaders betydelse för den plats den ligger på och deras potential att fungera i det nya sammanhanget, liksom potentialen i en annan användning eller bebyggelse på samma plats. I enlighet med PBL:s skrivningar har särskild vikt lagts vid att ta hänsyn till värdena i bebyggelseområden och stadsbild, vilket klassningen byggnad för byggnad inte beskriver. En ambition har varit att bevara något från varje decennium, men temat har inte varit styrande över andra frågeställningar. I vissa fall har konflikter mellan olika kulturvärden identifierats.”

För byggnaden Sandhagen 6 gäller att den skall bevaras på grund av kulturvärden.

Ur program för Slakthusområdet, fastigheten Sandhagen 6 är markerad.

PLAN- OCH BYGGLAGEN (PBL)

Plan- och bygglagen reglerar planläggning och bygglov. Lagens syfte är bland annat att främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktig hållbar livsmiljö för människor i dagens samhälle och för kommande generationer (PBL 1 kap 1§). Att värna om kulturvärdena är ett sätt att säkerställa en långsiktigt hållbar livsmiljö.

I plan- och bygglagen (PBL 2 kap 6§) redogörs för de allmänna intressen som ska tillgodoses vid planering och byggande. Bland annat ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras med hänsyn till stads- och landskapsbilden samt till kulturvärdena på platsen. Kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden ska skyddas och ändringar ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tas till vara.

Varsamhetskravet i plan- och bygglagen (PBL 8 kap. 17§) finns för att byggnaders kvaliteter ska bevaras vid ändringar. Kravet gäller för alla byggnader, vid alla typer av ändringar och oberoende av om en åtgärd kräver bygglov. Varsamhetskravet innebär att en ändring av en byggnad ska utföras så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och att byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas tillvara. I detaljplan kan en byggnad få varsamhetsbestämmelser som t.ex. reglerar färgsättning, takform och material, fasadmaterial och fönsters utseende. Karaktärsdrag på allmänna platser som t.ex. markbeläggningar, planteringar och fasta gatumöbler kan också regleras.

En byggnad eller ett bebyggelseområde kan bedömas vara särskilt värdefull ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt och lyder då under plan- och bygglagens förbud mot förvanskning (PBL 8 kap. 13§). Förvanskningsförbudet innebär att en åtgärd inte får medföra att en byggnads karaktärsdrag eller egenskaper som ligger till grund för byggnadens eller områdets kulturhistoriska värden går förlorade eller skadas. För att säkra en särskilt värdefull byggnads kulturhistoriska värden kan byggnaden få skyddsbestämmelser i en detaljplan.

Plan- och bygglagen säger också att ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och att det ska underhållas så att dess utformning och tekniska egenskaper i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

Stockholms stad vill utveckla Slakthusområdet till en stadsdel med bostäder, handel och kontor. Därför ska Stockholms stad bygga ett nytt livsmedelscentrum i Larsboda, med plats för företag som lämnar Slakthusområdet.

Slakthusområdet står inför en stor förändring och ingår tillsammans med Globenområdet, Gullmarsplan och södra Skanstull i ett stadsutvecklingsprojekt kallat Vision Söderstaden 2030. Enligt visionen ska Slakthusområdet utvecklas från ett renodlat verksamhetsområde till en stadsdel där bostäder, handel, kultur och företagande samexisterar. En målsättning är att skapa en blandad stadsdel och en unik karaktär som baserar sig på och synliggör traditionen och historiken i området.

Kommunfullmäktige fattade i juni 2010 beslut om att godkänna Vision Söderstaden 2030. Stadsbyggnadsnämnden fick i uppdrag att genomföra programsamråd för slakthusområdet vilket genomfördes 2015–2016. Programmet godkändes 2017-01-23. Det färdiga programmet kommer att ligga till grund för kom-

mande detaljplanearbete och området kommer att delas upp i flertalet etapper.

PÅBYGGNAD

I det godkända programmet från 2017 finns Kv Sandhagen med som exempel på hur befintlig bebyggelse kan utvecklas. Olika tillvägagångssätt redovisas.

- Nya komplement
- Nya angreppssätt och skolor
- Förtätning genom infill

Tyréns har fått i uppdrag av Castellum att utreda möjligheterna för påbyggnad av fastigheten. Ritningar har studerats och laster har beräknats och resulterat i att man inte kan förorda påbyggnad utan att bjälklag och pelarfundament förstärks. Ytterligare undersökningar och kontroller förordas och bör utföras inför påbyggnadsprojektering.

Nya komplement

Nya skolor och volymer tilläts som komplement till den befintliga bebyggelsen. Nya tillägg kan byggas ihop eller byggas över befintliga byggnader. Parallellt ges förutsättningar för befintliga verksamheter att fortgå genom lättare påbyggnader i form av takradhus med tillhörande takterrasser och uteplatser. Tillgänglighet till bostäderna kan ske via befintlig byggnad, en tillbyggnad eller ett separat trapphus.

Den större och den mindre volymen kontrasterar i skala mot den befintliga bebyggelsen och dess lättare påbyggnader för att skapa en varierad helhet.

Nya angreppssätt och skolor

För att skapa större lokalytor kan verksamheter tillåtas växa uppåt och fortsatt bidra till områdets levande och blandade karaktär. Kraftigare påbyggnader på befintlig bebyggelse ger expansionsmöjligheter och skapar en miljö där gammalt och nytt tillsammans formar stadsdelens uttryck. Mer radikala grepp kring utveckling av det befintliga beståndet och en medvetenhet kring kontraster i volym och gestaltning kan skapa möjligheter för en för Slakthusområdet unik arkitektur.

En högre volym som tilläts gränslo befintlig byggnad tillsammans med en lägre fristående lamell kontrasterar i skala mot den befintliga bebyggelsen och dess lättare påbyggnader för att skapa en varierad och kontrastrik helhet.

Förtätning genom infill

En utveckling av kvarteren kan också ske huvudsakligen genom så kallad infill. En förtätning inom kvarteret tydliggör gränsen mellan privat och offentligt. Fristående volymer kombinerat med lättare, eller inga, påbyggnader ger förutsättningar för en varierad och kontrastrik helhet och en funktionsblandning inom kvarteret.

I exemplet placeras två högre volymer mot Råkerigatan i öster respektive Slakthusgatan i väster vilket ger en tätare innergård. Takradhus på de befintliga byggnaderna ges möjlighet till takterrasser och uteplatser.

Illustration ur "Program för Slakthusområdet", Godkännandehandling, 2017-01-17.

HISTORIK

SLAKTHUSOMRÅDET

Den 31 januari 1912 invigdes Stockholms första offentliga slakthus. Det var Gustav V som i ett snöigt Enskede hade uppdraget att förklara Slakthusområdet som invigt. Det var dock flera årtionden tidigare som de ohälsosamma förhållandena kring hanteringen av slakt hade uppmärksamats. Det fanns då över 100 enskilda slakterier i centrala Stockholm med omnejd. Den svåraste fråga att hantera var lokaliseringsfrågan av ett nytt slakthus. Många olika platser utreddes och till slut stod det mellan Enskede och Traneberg. Vid omröstning i stadsfullmäktige 1905 vann Enskede med siffrorna 49 mot 29. Två år senare bildades Stockholms stads slakthus- och saluhalls styrelse, vilken kom att driva verksamheterna på slakthusområdet.

Slakthusområdet planerades för att kunna expandera under många år framöver. Ansvarig arkitekt för den första etableringen var Gustaf Wickman. I den norra delen byggdes cirka trettio byggnader varav flera hade klara Jugend-

inspirerade fasader. Sammanhållande uttryck fick området av den gråvita kalksandstenen.

Verksamheten inom området utvecklas och 1936 togs ett viktigt steg med byggandet av en partikötkthall vilket gav riktningen för partihandel. I slutet av 1930-talet öppnas också upp för upplåtelse av tomträttsmark till privata fastighetsägare. Under 1950–60-talen börjar den södra delen av området bli färdigbyggt.

På 1980-talet fanns det ett åttiotal olika fristående företag varav hälften sysslade med köttförädling. Omkring 20 företag var parti- och detaljhandelsföretag och samt 15 företag var serviceföretag med anknytning till branschen. 1988 säljs det kommunala slakteriet till ett privat företag som tre år senare lägger ned slakteriverksamheten av lönsamhetsskäl. Efter 1991 har slaktverksamheten helt försvunnit från området och hanteras numera på andra platser i Sverige. Ännu kvarstår dock styckning och förädling (rökning, malning etc).

En av de ursprungliga byggnaderna i Slakthusområdet, uppfört som börshus.

BYGGNADSBESKRIVNING

BYGGLOV

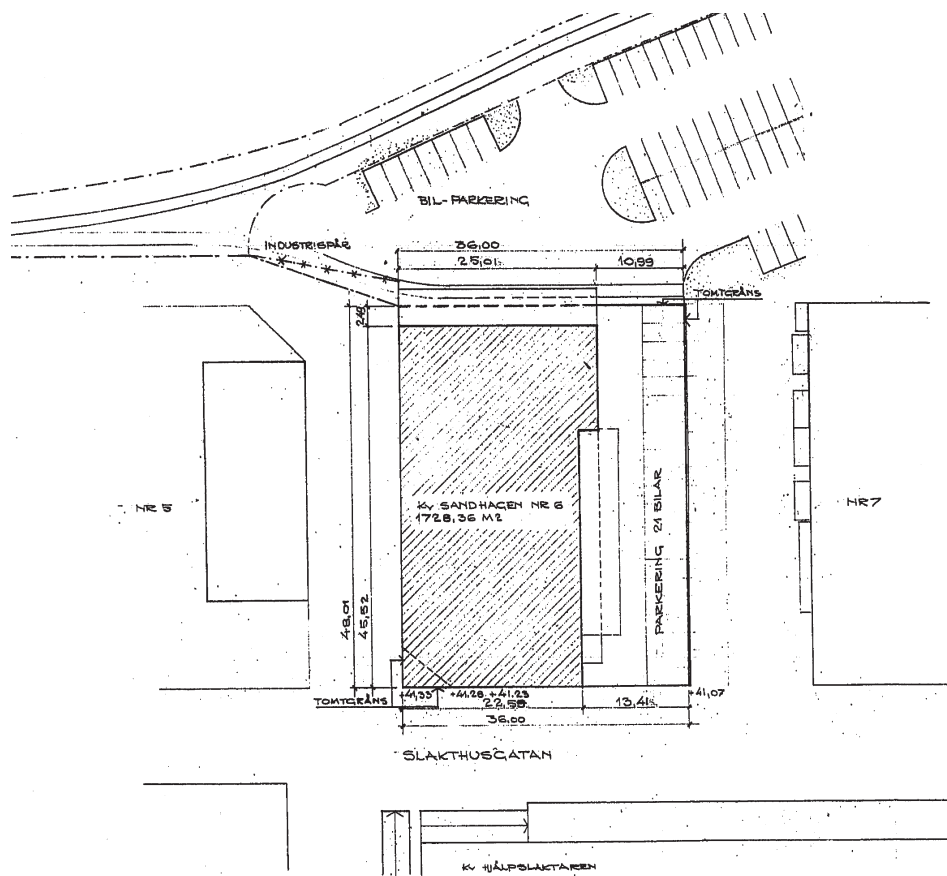
Gällande bygglovsritningar för nybyggnad är från 1965. De har rubriken "Nybyggnad för AB Aug. Fredlund och är inlämnade av AB Byggplanering, Ragnar Wale & Co. Ragnar Wale hade yrkesprofil överingenjör och levde under åren 1913 – 2006. Det finns också tidigare inlämnade bygglovsritningar från 1960. Arkitekt var då Gösta Åbergh och innehåll och fasader hade ett annat utseende. Det var en mer renodlad lagerbyggnad med färre kontorsrum och med mer slutna fasader.

År 1973 finns bygglov för interöra ändringar på samtliga våningsplan. På bygglovet finns en ruta med en logga för "Farmek". I källaren byggs ytterligare ett frysrum och ett "Blankettförråd" och i bottenvåningen byggs ett kylkylager.

På första våningen minskas lagret så att mer kontorsutrymme skapas. Även på våning 3 och 4 inreds ytterligare kontor.

1988 sker en tillbyggnad mot sydost. Det är en mindre byggnad i bandplåt på lastbryggan under befintligt skärmtak.

Befintlig betongstomme består av platsgjutna väggar, pelare och bjälklag, med undantag för fasadpelarna på våningar ovan mark som är prefabricerade. Samtliga bjälklag, utom takbjälklag, är i stort sett utformade som pelardäck med förstärkningsplattor mellan pelare och bjälklag. Fasaden består av tegel, isolering och lättbetong.

Situationsplan från 1965. Industrispår och parkeringsplatser fanns på nuvarande Rökerigatan.

ADRESSKALENDER

Tidigare var adressen Slakthusgatan 39. Idag är det Slakthusgatan 9. I adresskalendrar från 1970–1990 finns adressen Slakthusgatan 39–41. Antalet företag som finns med varierar. I adresskalendern från 1970 står Fredlund AB Aug. Kolonialvaror, frukt och konserver i parti överst på listan. Det är det företag som också står med på inlämnat bygglov 1966. De är även med i adresskalendern 1975. Henriksson AB A W kött och fläsk är det företag som finns med under flest år, fram till år 1985. Farmek dyker upp i kalendern 1975 och finns också med i de ombyggnadsritningar som lämnades in 1973.

Farmek var en ekonomisk förening för svenska bönder från mellersta Sverige som ägare och djurleverantörer. 1998 slogs flera slakteriföreningar samman och bildade Swedish Meats ekonomisk förening. Den 25 mars 2010 var

det dags för ännu en organisatorisk förändring. Swedish Meats gick ur tiden och Sveriges Djurbönder kom i stället. Sveriges djurbönder ägs av drygt 18 000 lantbrukare och förmedlar slaktdjur till Scan AB som svarar för livsmedelsproduktionen. Försäljning i dagligvaruhandeln sker under varumärket Scan.

Polisväsendet Stockholms 10:e vaktdistrikt är med i kalendern fram till 1975. I adresskalendern från 1990 är endast Henriksson AB, A W kött, med som hyresgäst.

Skylt på fasaden som förtydligar tidigare adress.

SLAKTHUSGATAN	
Postnummer 121 62	Johanneshov
Köttcentralen Nils Gustafsson	
Partiaff. i kött o. fläsk Kv.	
Hjälpslaktaren 9	59 92 60, 59 92 61
<hr/>	
23 Bengtssons Mekaniska	48 55 81
Fiskarboden	Vx 49 27 40
Fruängens Kött & Fläsk AB	
	48 91 70, 48 90 80
Glaciär Kylservice	59 67 00
- Order	59 55 30, 59 73 93
S L F:s Fisk AB Kont.	Vx 49 27 40
Stockholms Läns Fiskförsäljning	
ek. för.	Vx 49 27 40
- Konservfabr. även	49 42 20
- Fiskrök:i även	49 42 21
<hr/>	
31-33 Lithells Försäljnings AB	
	Vx 39 03 35
Sibylla-Kory	Vx 39 03 35
<hr/>	
35 Carlsson Charkuterifabrik AB	
Bröderna Chark.fabr.	Vx 39 04 10
Torn-Frys Nya AB	Vx 39 04 10
<hr/>	
39-41 Fredlund AB Aug. Kolonialv.	
frukt o. konserver i parti	Vx 49 28 60
I övrigt se katalogen	
Hellsén AB K B	49 12 49
Henriksson Tore A Dir.	Vx 49 28 60
Henriksson AB A W Kött o. fläsk	
i parti	48 28 22, 48 28 23
- Kont.	48 24 00
Polisväsendet Sthlms polisdistr.	
10:e vakt distr.	Vx 54 00 00
Walther Olle Disp. Kont.	Vx 49 28 60

Adresskalender 1970 med samtliga adresser på gatan. Verksamheterna för Sandhagen 6 finns under siffrorna 39 - 41 markerade med röd ram.

39-41 Farmek Centralkont. ...	Vx 39 01 85
Fredlund AB Aug. Kolonialv.	
djupfryst o. konserver i parti	Vx 49 28 60
I övrigt se katalogen	
Henriksson Tore A Dir.	Vx 49 28 60

Henriksson AB A W Kött o. fläsk	
i parti	48 28 22, 48 28 23
- Kont.	48 24 00
Polisväsendet Sthlms polisdistr.	
10:e vakt distr.	Vx 54 00 00
Walther Olle Disp. Kont.	Vx 49 28 60
	49 28 79

Adresskalender 1975

38 Restaurantcentralen, AB Livsmedel	49 28 20
Storhushållssektion	49 28 20
39-41 Henriksson AB, A W Kött	
	48 28 22, 48 28 23
Henwol Trading AB	49 55 30
Wollindata AB	49 28 80
45 Möllers Kafferosteri AB	59 02 50

Adresskalender 1980

39 Specialcentrum AB	39 09 83, 48 88 79
39-41 Henriksson AB, A W Kött	39 97 40
49 Bergwalls Grafiska AB, Curt	39 02 60
55 Gudruns	59 00 70
S A B I S	59 00 70
Sabis AB	59 00 70

Adresskalender 1985

Utdrag ur adresskalendrarna för adressen Slakthusgatan 39-41 åren 1975, 1980 och 1985,

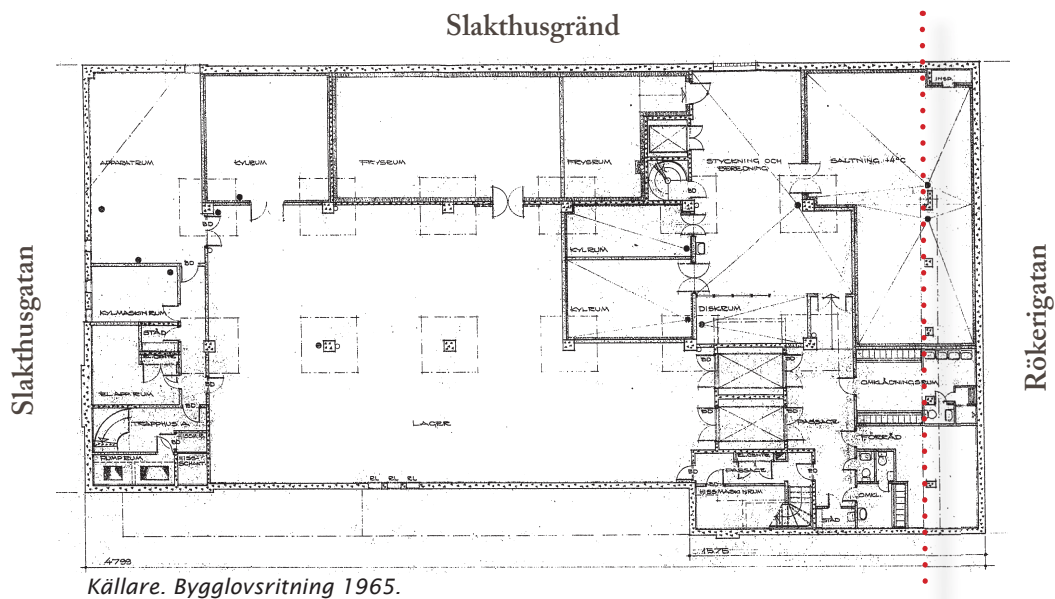
INTERIÖR

KÄLLARE

Källarvåningen nås via de två större trapphusen och en mindre spiraltrappa tillgänglig enbart från bottenvåningen. Det finns också två stora varuhissar i anslutning till lastbryggarna samt en mindre hiss vid spiraltrappan. Olika maskin- och apparatrum ligger i fil mot Slakthusgatan. Ett större lager finns i anslutning till flera frys- och kylrum. Mot Rökerigatan fanns ursprungligen rum för saltning och rum

för styckning och beredning samt diskrum. I hörnet vid hissarna ligger omklädningsrum. Källaren har större utbredning än överliggande våningar eftersom den sträcker sig under lastbryggan. (Röd prickad linje på ritningen.)

Troligen användes källaren av två hyresgäster där köttantering ägde rum i lokalerna mot Slakthusgränd där den mindre hissen och spiraltrappan utgjorde inre kommunikation. Den andra hyresgästen brukade de stora hissarna med intilliggande kylrum och stort lagerutrymme.

Prickad röd linje är fasadliv och gräns för ovanliggande lastkaj.

Källarvåningen. Kakel på del av väggen. Kakel på väggar är kvar sedan den ursprungliga grossistverksamheten.

Källarvåningen. Dörr till trapphus, hissdörrar och dörr till frysrum. Ursprungligen utrymmen för köttantering och förädling.

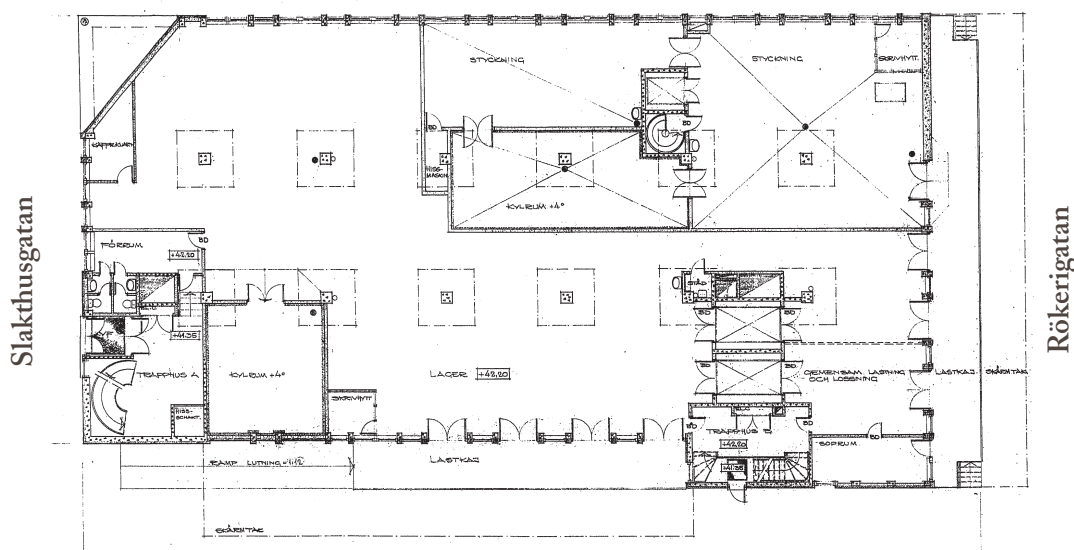
BOTTENVÅNING/ENTRÉPLAN

På bottenvåningen finns lastkajer på två av fasaderna som har närhet till de stora hissarna med genomgående dörrar. Ett stort lager gick ursprungligen rakt genom våningen med tillgång till kylrum. Från lastkajen på Rökerigatan fanns en port in till två rum för styckning samt ett kylrum. Precis som på källarvåningen har våningsplanet utnyttjats av två verksamheter. Kötthantering har varit i lokalerna vid den

mindre hissen som går mellan källare och bottenvåning. En av portarna vid lastkajen mot Rökerigatan har använts enbart för denna hyresgäst. Grossitverksamheten hade det stora lagerutrymmet med intilliggande kylrum och tillgång till de dubbla hissarna samt flertalet lastportar.

Numera är lagerlokalerna omvandlade till butik (elartiklar för yrkesfolk) och styckningsrummen används av en frukt- och grönsaksgrossist.

Slakthusgränd

Bottenvåningen, bygglovsritning 1965.

Bottenvåningen. Ytskikten med kakel och klinker finns kvar från ursprunglig köttantering.

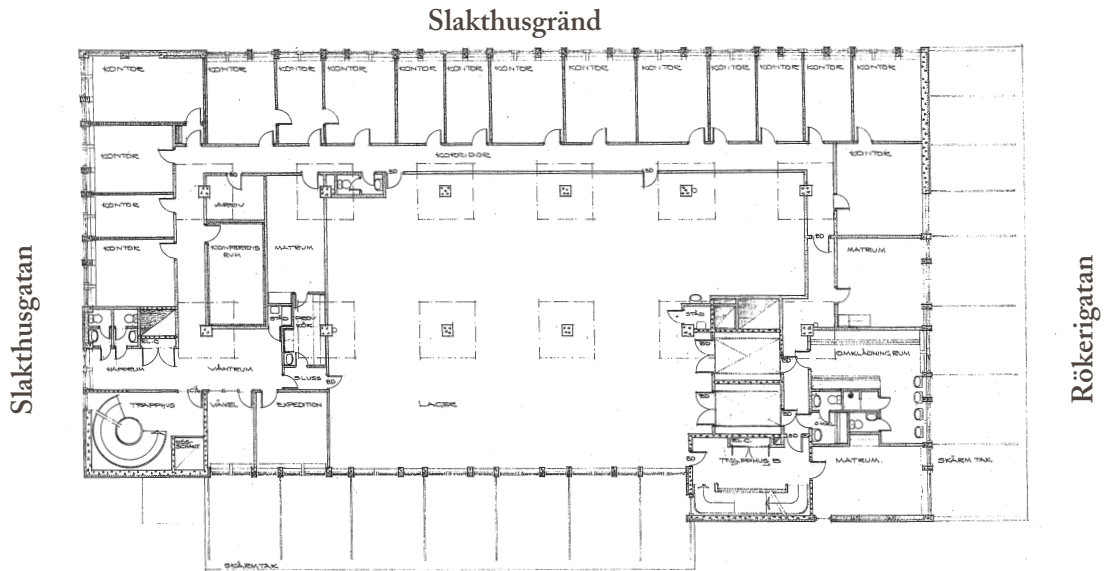
Bottenvåningen. Tidigare lagerutrymme, nu butiksyta.

VÅNING 1 TR

Det fanns ursprungligen ett stort lagerrum som vetter mot fasaden i sydväst och lastas från de två stora hissarna. Runt övriga fasader var kontorsrum lokaliserade och i hörnet vid hissarna fanns två matrum och ett omklädningsrum. Vid huvudtrapphuset mot Slakthusgatan låg

konferensrum, arkiv, växel och ett provkök. Flera ingångar till lagret fanns från kontorskorrvidoren.

Numera har planlösningen ändrats med större öppenhet i kontorsytorna.

Våning 1 tr. Bygglövsritning 1965. Skärmtaket sträcker sig utanför fastighetsgränsen.

Ursprunglig entrédörr, 1 tr.

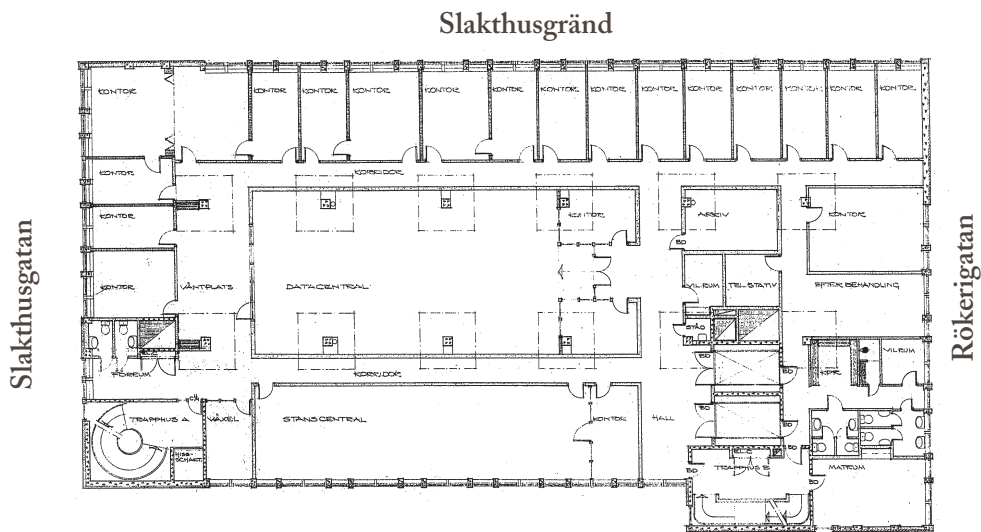
Verksamhetslokal, 1 tr.

VÅNING 2 TR

Det fanns ursprungligen en stor datacentral placerad i mitten av våningen utan fönster och en stanscentral var lokaliserad mot fasaden i sydväst. (På fasaden är fönstren högt placerade.) Precis som på våningen under fanns kontorsrummen mot kortsidan och långsidan mot Slakthusgränd. Rum för efterbehandling och matrum samt matsal fanns på kortsidan mot

Rökerigatan. De stora varuhissarna står även denna våning.

Våningsplanet används idag som kontor med en stor andel cellkontor. Mellanväggar och glaspartier, inklusive golv och tak har till största delen förnyats.

Våning 2 tr. Bygglövsritning 1965.

Pausrum innanför krans av cellkontor, 2 tr.

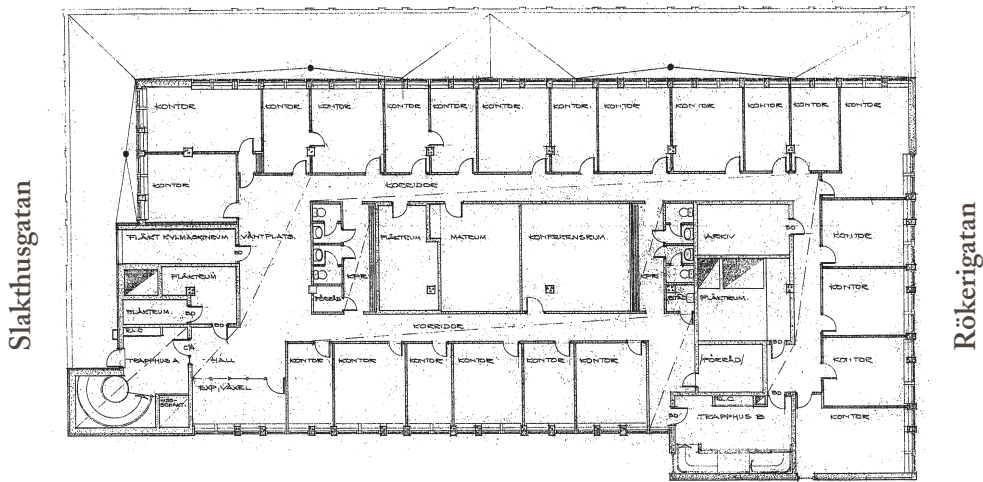

Utbytt entrédörr 3 tr. På detta plan finns ett förrum mellan trapphus och kontor. Golv är troligen inte original.

VÅNING 3TR

Den indragna takvåningen var ursprungligen och är fortfarande en renodlad kontorsvåning med kontorsrum runt alla fasader. Fläktrum, matrum och konferensrum ligger i mitten av våningsplanet och saknar dagsljus. Det finns ingen hiss som når våningsplanet utan det är via de två trapphusen som man når den översta våningen. Taket nås via en mindre trappa i trapphuset som vetter mot gården.

Slakthusgränd

Våning 3 tr. Bygglövsritning 1965.

Kontorsrum 3 tr.

Takplan utanför 3 tr.

TRAPPHUS

Det finns två trapphus i byggnaden, huvudtrapphus mot Slakterigatan och sekundärt trapphus mot sydost. I huvudtrapphuset har trappspindeln en elegant utformning med svängd form där räcket löper fritt utmed trapploppet. Räcket är rödmålat och har en ledstång klädd med svart gummi. Plan- och sättsteg är tillverkade av terazzo.

Det andra trapphuset har trapploppet mot fasad och stannplan inåt byggnaden. Räcket som är gråmålat är bockat inåt trappstegen. Plan- och sättsteg är tillverkade av terazzo.

Trapphus beläget mot fasaden i sydost.

Trappspindel i huvudtrapphuset.

VÅNINGSPLANENS URSPRUNGLIGA ANVÄNDNING

I adresskalendern framgår att det finns två firmor med klar anknytning till områdets traditionella verksamheter, Henriksson AB med köttantering och Fredlund AB med partihandel. Det är troligt att köttanteringen höll till i de lokaler som har styckningsrummen utmärkta på ritningarna. De hade då del av källar- och bottenvåningen i anslutning till den hiss som förbinder de båda våningarna. Utrymmena för omklädning i källaren ingick troligen också i firmans lokaler.

De två stora parallella hissarna förbinder källaren med samtliga våningar förutom den översta våningen. De två hissarna möjliggjorde en hög kapacitet av varustransporter vilket också följs upp av det stora antalet portar förlagda till de två lastbryggorna.

På källarplan samt bottenvåningen och en trappa upp finns stor lageryta i direkt anslutning till hissarna. Det är troligt att partihandeln fanns på åtminstone två våningsplan. Vilken verksamhet som varit knuten till den stora datacentralen på 2 tr är inte klarlagt, möjligen Farmek.

Översta våningen har ingen tillgänglighet med hiss utan nås från båda trapphusen. Här fanns kanske Hellséns AB eller Polisens vaktdistrikt som finns med i adresskalendern från 1970.

VERKSAMHETER 2018

Protomega Chemicals Sweden AB finns i källarvåningen. De tillverkar och säljer kemtekniska produkter som tvål, såpa, tvättmedel, polermedel, golvpolish och naturliga vaxer både för konsumenter och industrier.

I del av källar- och bottenvåningen håller Grönsaksgrossisten till i lokalerna som nås från lastbryggan mot Rökerigatan. Dessa lokaler överensstämmer i omfattning med den ursprungliga köttanteringen som bedrevs av Henrikssons AB.

Från lastbryggan på långsidan finns entré till Selga som tillhandahåller elmateriel för yrkesverksamma hantverkare. De har en interntrappa mellan bottenvåningen och våning 1 tr.

På första våningsplanet finns Humans Since 1982 AB som arbetar med produkt, industri- och grafisk design samt utställningsformgivning.

Andra företag som finns på kontorsvåningarna är Janake Wine Group AB, vinimportör och grossist och Fortner AB som bedriver konsult- och utbildningsverksamhet inom områdena ekonomi, finans, juridik, organisation och strategi.

EXTERIÖR

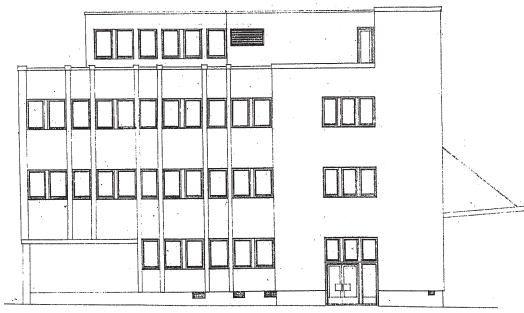
Byggnaden har rektangulär grundform. Den indragna takvåningen mot Slakthusgränd gör att våningsantalet varierar mellan tre och fyra våningar. Fönstersättning tillsammans med tegelisenerna bildar ett fasadmotiv som återkommer på samtliga fasader. Det finns också en arkitektonisk vilja att markera breda massiva hörnpartier. Det röda teglet är murat som löpförband med 1/2-stens förskjutning. Samtliga fönster är målade i en röd kulör. På takvåningens fasad mot Slakthusgatan är fönstren utbytta till aluminiumfönster medan övriga är originalfönster i trä.

Slakthusgatan med Sandhagen 6 i förgrunden och Globen i bakgrunden. I förlängningen syns de två andra röda tegelbyggnaderna som ligger på rad utmed gatan och exponerar sina gavlar mot gatan.

FASAD MOT SLAKTHUSGATAN

Fasaden är asymmetriskt uppbyggd med två urskiljbara delar. Entrén ligger förskjutet mot sydväst och trapphuset markeras med en tegelklädd volym som når över de tre våningarna upp till den indragna takvåningen. Andra och tredje våningsplanen har tre tätt placerade enlufts-fönster. Hela fasadpartiet skjuter fram något i förhållande till övrig fasad. Entrédörr med omslutande fönster är utbytta till silverloxerad aluminium. En svagt lutande ramp och ett betongskydd finns framför entrén mot gatan.

Den andra fasadvolymen mot öster utmärks genom pilastrar som är en tegelsten bred. De grupperar sig kring ett eller två fönster som finns i de tre våningarnas fönsterbord med tätt sittande enlufts-fönster. Fönstren som är original är målade i en röd kulör. Speciellt karaktärsskapande är den snett indragna hörndelen med betongpelaren som stöd i hörnet. Ett ljust målat plåtband avslutar fasaden och en gråputsad sockel finns med ventilationsgaller till källaren.

Fasad mot Slakthusgatan, relationsritning 1968.

Fasad mot Slakthusgatan med huvudentré. Lägg märke till det sneda fasadindraget med betongpelare.

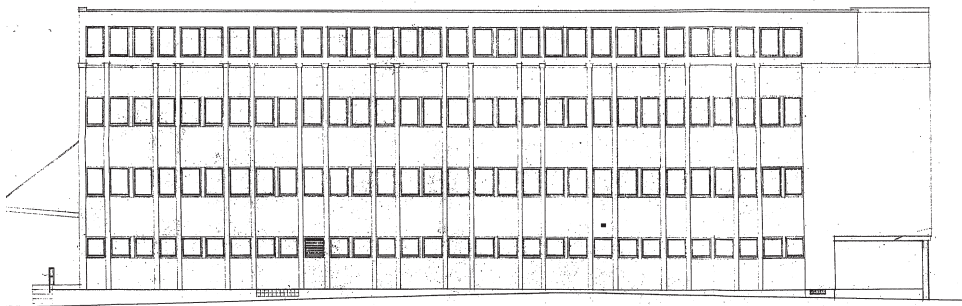
FASAD MOT SLAKTHUSGRÄND

Fasaden är helt exponerad sedan byggnaden på granntomten rivits. Den långa fasaden är till största delen symmetriskt uppbyggd, endast hörnet mot Slakthusgatan har ett annat fasaduttryck. Det är en volym utan fönster med den snedskurna hörndelen med betongpelare. Övriga fasaden är repetitivt uppbyggd med

lisener i en tegelstens bredd och med omväxlande avstånd med en eller två fönsterluffer. Fönstren i andra och tredje våningen är lika stora medan bottenvåningens fönster är mindre samt har högre bröstning. Den indragna takvåningen har samma fönstersättning som övriga våningar.

Fasad mot Slakthusgränd.

Fasad mot Slakthusgränd, relationsritning 1968.

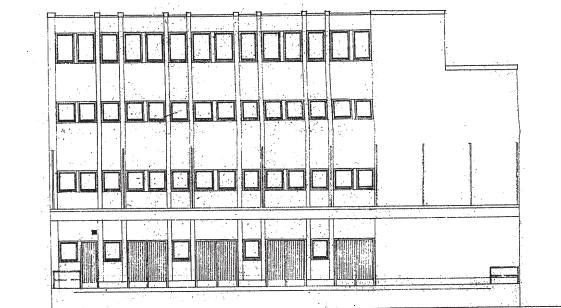

Fönster i bottenvåningen.

FASAD MOT RÖKERIGATAN

Lastbrygga och skärmtak sträcker sig över hela bottenvåningen som har portar in för varor ut och in. Skärmtaket hänger fast med järnstag från fasaden. Flera av portarna är av trä och är i originalutförande. Stora skador finns på lastbryggans betongkonstruktion och skärmtaket

har rotskador. Fasaduttrycket känns igen från de andra fasaderna med lisener av tegel och enlufts-fönster som fönsterband. Andra och tredje våningens fönster har kvadratisk form med hög bröstning. Den indragna takvåningen ingår i hörnets komposition med en bred fönsterlös fasadyta.

Fasad mot Rökerigatan, relationsritning 1968.

Lastbrygga med skärmtak.

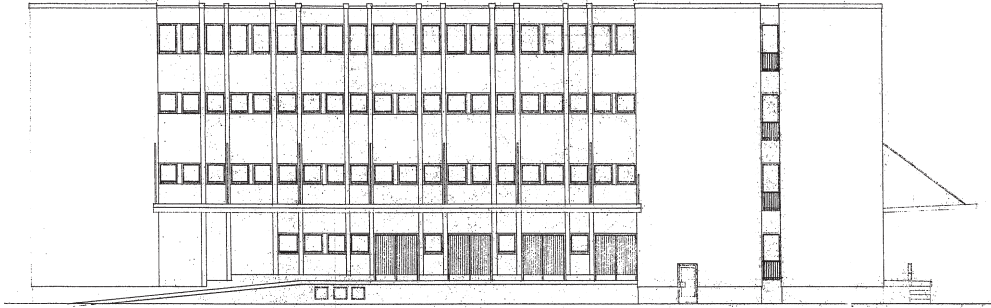
Fasad från Rökerigatan. Lastbrygga med skärmtak utmed hela fasaden.

FASAD MOT SYDOST

Långsidan inåt kvarteret är symmetriskt uppbyggd med utskjutande hörnpartier, den ena helt utan fönster och den uppåt Rökerigatan har endast ett vertikalt smalt fönsterband och en mindre entrédörr till trapphuset. Mellan hörnpartierna finns lastbrygga med skärmtak. Del av lastbryggan har bebyggt med en mindre tillbyggnad (1988). Lisenerna har plåtskydd den nedersta delen mot lastbryggan. Fasaduttrycket känns igen från de andra fasaderna med lisener av tegel och enluftsfönster som fönsterband. Andra och tredje våningens fönster har kvadratisk form med hög bröstning.

Lastbrygga med tillbyggnad. Plåtskydd på lisenerna.

Fasad mot sydost. Relationsritning 1968.

Fasad mot sydost med parkering mellan byggnaderna.

KULTURVÄRDEN

Den kulturhistoriska bedömningen som görs i "Slakthusområdet i Stockholm - Kulturhistorisk inventering och analys", Nyréns arkitektkontor 2011, se sid 5, är väl underbyggd. Sandhagen 6 är en välbevarad byggnad med få utförda ändringar. Arkitekturen uppvisar en konsekvent genomtänkt organisering.

De repetitivt utförda tegellisenerna i kombination med fönsterbanden återkommer på samtliga fasader men varje fasad har ett eget uttryck och komposition. Sandhagen 6 ingår i en större arkitektonisk komposition främst med de två grannhusen som vänder sina kortsidor mot Slakthusgatan. Det är tre snarlika röda tegelbyggnader som står uppradade och samverkar volymmässigt. De har också visuell kontakt med Charkuteristen 8 i blickfånget utmed Slakthusgatan. De utgör tillsammans en viktig del av 1960-talets utbyggnadsperiod av Slakthusområdet.

Sandhagen 6 har använts för köthantering och även idag finns livsmedelsanknuten verksamhet i delar av huset. Andra verksamheter saknar denna koppling till platsen. Inriktningen mot lager stämmer väl överens med 1950- och 60-talens utbyggnad av Slakthusområdet.

I programmet för Slakthusområdet framhålls att lastbryggor är en viktig markör för verksamheterna som varit i området. Sandhagen har lastbryggor på två av fasaderna som på sikt kan utvecklas och bli delar i kommande verksamheter för nya hyresgäster. Lastbryggan mot Rökerigatan har stora skador och är i behov av underhåll. Lastbryggan mot sydost är i gott skick.

ANTIKVARISKA RIKTLINJER

Enligt tidigare gjorda bedömningar skall Sandhagen 6 bevaras. Den har bedömts klara påbyggnad och anpassningar i bottenvåningen för att möjliggöra mer utåtriktade verksamheter. Fasaderna är välbevarade och kommande förändringar bör anpassas till byggnadens arkitektur. Byggnaden ingår i en trefaldig komposition utmed Slakthusgatan där de röda tegelbyggnaderna vänder sina kortsidor mot Slakthusgatan.

Enligt framtaget program för Slakthusområdets framtida utveckling kommer den "Centrala parken" att ligga mittemot på andra sidan Slakthusgatan. Det kommer att bli en stor öppen yta där Sandhagen 6 kommer att exponeras. Kortsidan och fasaden mot sydväst kommer att vara väl synliga ut mot den stora parken. Sammantaget innebär detta därför att fasaderna mot Slakthusgatan och sydväst har större känslighet för förändringar.

Interiört är ytorna tåliga för förändring. Pelarstommen gör planen flexibla. Trapphusen har dock kvaliteter som bör tas till vara.

Påbyggnad av Sandhagen 6 kan utföras om hänsyn tas till befintlig arkitektur och kulturhistoriska värden. Det gäller också för eventuella anpassningar av bottenvåningen för att möjliggöra större öppenhet eller verksamhetslokaler.

Motivet med lisenerna, fönstersättningen och de stora slutna murytorna är viktiga karaktärsdrag att beakta.

KÄLLOR

Kött och blod, Slakthusområdet i Johanneshov 100 år, Informationsförlaget och Fastighetskontoret i Stockholms stad, 2012.

Kv Charkuteristen 5, Antikvarisk förundersökning, Nyréns Arkitektkontor, 2011.

Slakthusområdet i Stockholm, Kulturhistorisk inventering och analys, Nyréns Arkitektkontor, 2011.

Slakthusområdet, Antikvarisk konsekvensanalys av strukturplan, Nyréns Arkitektkontor 2015.

Program för Slakthusområdet, Samrådshandling 2015-12-03. Dnr 2010-20437, Stockholms stad.

Adresskalendrar från Stadsbiblioteket i Stockholm.

Ritningar från Stockholms Stadsbyggnadskontors e-tjänst.